

FILIP KER

Kristalno
LETO

Preveo
Nikola Pajvančič

— Laguna —

Naslov originala

Philip Kerr

MARCH VIOLETS

Copyright © 1989 by thynKER Ltd.

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mojoj majci

BERLIN, 1936.

PRVI ČOVEK: Jesi li primetio kako su „martovske ljubice“ uspele da potpuno zasene partijske veterane kao što smo ti i ja?

DRUGI ČOVEK: U pravu si. Da je možda i Hitler još malo čekao pre nego što je preleteo kod nacista, i on bi brže postao firer.

Schwarze Korps, novembar 1935.

1.

Mnogo se toga čudnog dešava u mračnim snovima Velikog ubeđivača...

Jutros sam na uglu Fridrihove i Ulice Jeger video dva čoveka iz SA* kako skidaju s jedne zgrade crveni zidni izlog *Štirmera*. *Štirmer* je antisemitski časopis kojim rukovodi glavni progonitelj Jevreja u Rajhu, Julijus Štrajher. Vizuelno dejstvo tih zidnih izloga, s njihovim gotovo pornografskim crtežima arijevskih devica u pohotnom zagrljaju nosatih čudovišta, ume da privuče čitaoce slabijih umnih sposobnosti i da im pruži prolazno uzbuđenje. Pristojan svet s njima nema ništa. U svakom slučaju, dvojica SA-ovaca su stavili *Štirmerkasten* u kamionet, pored nekoliko drugih. Svoj posao nisu radili preterano obazrivo, zato što je staklo već u nekoliko okvira popucalo.

* Nem.: *Stürmabteilung* – paravojno krilo NSDAP-a – nemačke nacističke partije. (Prim. prev.)

Sat kasnije video sam istu dvojicu kako skidaju još jedan *Štirmerkasten* s tramvajske stanice ispred Gradske kuće. Tada sam im prišao i pitao ih šta rade.

„Zbog Olimpijskih igara“, rekao je jedan. „Imamo naređenje da ih poskidamo, da se gosti iz inostranstva ne sablazne.“

Po mom iskustvu, takva osetljivost vlasti nečuvena je.

Kući sam se odvezao kolima – starim crnim hanomagom – i presvukao u svoje poslednje dobro odelo: bilo je od svetlosivog flanela i pre tri godine sam ga platio 120 maraka, a takav kvalitet je u ovoj zemlji sve teže naći; poput maslaca, kafe i sapuna, i platno za odelo sve je češće veštačko. Ti novi materijali mogu koliko-toliko da posluže, samo što nisu preterano trajni i prilično su nedelotvorni protiv hladnoće zimi. Ili, kad smo već tu, i leti.

Pogledao sam se u ogledalu i onda izabrao svoj najbolji šešir. To je šešir širokog oboda od tamnosive čoje, s crnom svilenom trakom. Ništa neobično. Međutim, kao i gestapovci, ja svoj šešir nosim drugačije od ostalih ljudi – sa obodom navučenim napred i zadignutim pozadi. Zbog toga su mi oči, naravno, skrivene, i ljudima je teže da me prepoznaju. Taj stil potiče iz Berlinske kriminalističke policije, Kripo, gde sam ga i naučio.

Ubacio sam paklicu muratija u džep sakoa, pažljivo uzeo komad Rozentalovog porcelana umotan kao poklon, pa sam izašao.

Venčanje je bilo u Luterovoj crkvi na Denevic placu, odmah južno od železničke stanice *Potsdamer*, i na tri koraka od kuće mladinih roditelja. Otac, her Leman, bio je mašinovođa,

zaposlen na stanici *Lerter*, i vozio je „De Cug“, ekspresni voz, do Hamburga i nazad četiri puta nedeljno. Nevesta, Dagmar, bila je moja sekretarica i ja nisam imao predstavu šta ću raditi bez nje. A nisam ni hteo to da saznam: često sam razmišljao da sam uzmem Dagmar za ženu. Bila je lepuškasta i vešta u organizovanju mog vremena, i na neki svoj čudan način, valjda sam je i voleo. A opet, u trideset osmoj sam verovatno bio prestar za nju i možda i malčice dosadan. Ja nisam neki ljubitelj besnih provoda, a Dagmar je devojka koja zasluđuje malo zabave u životu.

I tako, sada se ona udaje za tog pilota. I naizgled, on je sve što jedna devojka može da poželi: mlad, zgodan, a u sivoplavoj uniformi Nationalsocijalističkog letačkog odreda, izgledao je kao oličenje neustrašivog mladog Arijevca. Ja sam se, međutim, razočarao kada sam ga upoznao na svadbi. Kao i većina partijaca, Johaness Berkel je izgledao i ponašao se kao čovek koji sebe shvata veoma, veoma ozbiljno.

Dagmar nas je upoznala. Johaness je ispunio očekivanja tako što je glasno lupio potpeticama i odsečno se naklonio pre nego što smo se rukovali.

„Čestitam“, rekao sam mu. „Imaš mnogo sreće. I sam bih je zaprosio, samo što mislim da mi uniforma ne stoji tako dobro kao tebi.“

Bolje sam osmotrio njegovu uniformu: na levom džepu na grudima imao je srebrnu sportsku značku SA i pilotsku značku; iznad ta dva ukrasa bila je sveprisutna „značka za plašenje“ – partijska značka; a oko leve ruke nosio je traku s kukastim krstom. „Dagmar mi je rekla da si ti pilot *Lufthanze* na privremenom radu u Ministarstvu avijacije, ali nisam imao pojma... Šta si mi ti rekla da je on tačno, Dagmar?“

„Sportski pilot.“

„Da, tako je. Sportski pilot. Pa, nisam imao pojma da vi sportski piloti imate uniforme.“

Naravno da čovek nije morao biti detektiv pa da shvati kako je „sportski pilot“ jedan od onih zgodnih eufemizama tako čestih u Rajhu, i da se ovaj konkretno odnosi na tajnu obuku pilota lovaca.

„Baš izgleda sjajno, zar ne?“, rekla je Dagmar.

„A ti izgledaš čarobno, draga moja“, zacvrkutao je mlađoženja kao po komandi.

„Oprosti što pitam, Johanese, ali da li je Nemačko vazduhoplovstvo sada zvanično priznato?“, upitao sam.

„Letački odred“, odgovorio je Berkel. „Ovo je samo Letački odred.“ I to je bio čitav njegov odgovor. „A vi, her Ginteru – vi ste privatni detektiv, je li? To je sigurno zanimljiv poziv.“

„Privatni istražitelj“, ispravio sam ga. „Bude poneki zanimljiv trenutak.“

„Šta konkretno istražujete?“

„Gotovo sve, sem razvoda. Ljudi počnu da se čudno ponašaju, kada ih muž ili žena vara, ili kada su oni ti koji varaju. Jednom me je angažovala jedna žena da njenom mužu kažem kako namerava da ga ostavi. Bojala se da će je ubiti. Ja sam mu to i rekao, i vidi čuda, kurvin sin je pokušao da ubije *mene*. Odležao sam tri nedelje u Bolnici *Sveta Gertruda*, s vratom u gipsanoj kragni. Zbog toga sam zanavek digao ruke od bračnih nevolja. Danas se bavim svime, od istrage osiguranja preko čuvanja svadbenih poklona do pronalaženja nestalih osoba – kako onih za koje policija još ne zna, tako i onih za koje zna. Da, tu mi je posao baš krenuo otkako su nacionalsocijalisti preuzeli vlast.“ Osmehnuo sam se što sam srdačnije mogao, pa sam sugestivno mrdnuo

obrvama. „Svima nam je izgleda bolje od nacionalsocijalizma, je li? Prave smo male 'martovske ljubice'.“

„Ne obraćaj pažnju na Bernharda“, rekla je Dagmar. „On ima čudan smisao za humor.“ Poželeo sam da dodam još ponešto, ali je onda muzika zasvirala i Dagmar je mudro povela Berkela na podijum za igru, gde ih je dočekaopao aplauz.

Pošto mi je dosadio sekt koji su nudili, otišao sam do šanka u potrazi za pravim pićem. Naručio sam bokovo pivo za gašenje i klare, bistro, bezbojno žestoko piće od krompira kome sam sklon, pa sam ih brzo ispio i opet naručio isto.

„Ožedni čovek od svatova“, reče čovečuljak pored mene: bio je to Dagmarin otac. Okrenuo je leđa šanku i ponosno posmatrao kćerku. „Sva blista, je li, her Ginteru?“

„Ne znam šta ću bez nje“, rekao sam. „Možda je vi ubedite da se predomisli i ostane da radi kod mene. Novac će im sigurno trebati. Mladi parovi, kad zasnuju porodicu, nikad nemaju dovoljno novca.“

Her Leman odmahnu glavom. „Bojim se da Johanes i njegova nacionalsocijalistička vlast smatraju kako je za žene jedini posao rađanje dece.“ Pripalio je lulu i filozofski odbio dim. „Bilo kako bilo“, rekao je. „Sigurno će se prijaviti za onaj 'bračni zajam' koji Rajh daje, i zbog toga neće morati da radi, je li?“

„Da, pretpostavljam da ste u pravu“, rekao sam, pa zagasio pivom. Po njegovom licu sam video kako me nikada nije doživljavao kao pijanca, i zato sam rekao: „Nemojte ovo da vas prevari, her Lemane. Ovo mi je samo umesto vodice za usta, ali sam previše lenj da ispljunem.“ Na to se nasmejao, pa me je pljesnuo po leđima i naručio novu turu. Ispili smo i ja sam ga pitao kuda srećni par ide na medeni mesec.

„Na Rajnu“, odgovorio je. „U Vizbaden. Frau Leman i ja smo za naš išli u Kenigštajn. To je divan kraj. On, međutim,

mora brzo da se vrati, pošto ga čeka neko putovanje s programom 'Snaga kroz radost', u organizaciji Radne službe Rajha.“

„Stvarno? A kuda?“

„Na Mediteran.“

„Vi verujete u to?“

Starac se namrštio. „Ne“, odgovorio je mračno. „Nisam to spomenuo Dagmar, ali računam da ide u Španiju...“

„...u rat.“

„U rat, da. Musolini je pomogao Franku, tako da ni Hitler neće da propusti zabavu, je li? Neće se taj smiriti dok nas ne uvuče u novi krvavi rat.“

Posle smo još pili, pa sam kasnije shvatio da igram sa zgodnom malom dobavljačicom čarapa iz Grunfeldove robne kuće. Zvala se Karola i ubedio sam je da ode sa mnom, pa smo prišli Dagmar i Berkelu da im poželimo sreću. Pomislio sam da je prilično čudno što se Berkel baš tada setio da spomene moje učešće u ratu.

„Dagmar mi kaže da si bio na Turskom frontu.“ Da li se to on, pitao sam se, malčice brine što ide u Španiju? „I da si odlikovan Gvozdenim krstom.“

Slegnuo sam ramenima. „Samo druge klase.“ Znači u tome je stvar, pomislio sam: pilot je željan slave.

„Svejedno“, rekao je, „ipak je to Gvozdeni krst. I Firer ima Gvozdeni krst druge klase.“

„Pa, za njega ne znam, ali koliko se ja sećam – ako je vojnik bio pošten – relativno pošten – i služio na frontu, pri kraju rata je bilo prilično lako dobiti Krst druge klase. Znaš, većina ordena prve klase podeljena je ljudima koji leže na groblju. Ja sam svoj krst dobio samo zato što sam se izvukao iz nevolja.“ Zagrevao sam se za temu. „Ko zna“, rekao sam. „Ako sve ispadne kako treba, možda i ti dobiješ jedan. Fino bi stajao na tako lepoj bluzi.“

Mišići na Berkelovom suvom mladom licu zategli su se.
Nagnuo se napred i onjušio mi dah.

„Pijan si“, rekao je.

„*Sí*“, odgovorio sam. Nesiguran na nogama, okrenuo sam se. „*Adiós, hombre.*“

2.

Bilo je kasno, prošlo je jedan, kada sam se napokon dovezao nazad do svog stana u Ulice Trautenau u Vilmersdorfu. To je bila skromna četvrt, ali svejedno mnogo bolja od Vedinga, gde sam odrastao. Sama ulica se pružala severoistočno od Gincelštrasea pored Nikolsburškog trga, gde je na sredini bila nekakva živopisna fontana. Ja sam živio, ne u oskudici, na samom kraju, kod Pragerplaca.

Posramljen što sam zavitlavao Berkela pred Dagmar i zbog slobode koju sam u Tirgartenu, blizu jezerceta sa zlatnim ribicama, dao sebi s Karolom, dobavljačicom čarapa, sedeo sam u kolima i zamišljeno pušio cigaretu. Morao sam sebi da priznam kako je Dagmarina udaja delovala na mene mnogo jače nego što sam mislio da je moguće. Bilo mi je jasno da ništa neću postići ako zbog toga potonem u crne misli. Činilo mi se da je neću lako zaboraviti, ali sam sigurno imao mnogo načina da skrenem misli s nje.

Tek pošto sam izašao iz auta, primetio sam veliki tamnoplavi mercedes kabriolet parkiran nekih dvadeset metara dalje, i dva čoveka koja su se na njega naslanjala i nekoga

čekala. Jedan je bacio cigaretu i hitro pošao ka meni. Kada se približio, video sam da je previše uredan da bude gestapovac, a da drugi na sebi ima šofersku uniformu, mada bi izgledao mnogo prirodnije u trikou s leopardovom šarom, pošto je bio građen kao vodviljski dizač tegova. Njegovo nimalo neupadljivo prisustvo davalo je mlađem i dobro obučenom čoveku očigledno samopouzdanje.

„Her Ginter? Vi ste her Bernhard Ginter?“ Zastao je preda mnom i ja sam mu uputio svoj najopasniji pogled, onaj od koga bi i medved zatreptao: ne volim kad mi ljudi u jedan ujutro prilaze ispred kuće da nešto od mene traže.

„Ja sam njegov brat. On trenutno nije u gradu.“ Čovek se široko osmehnuo. Nije to progutao.

„Her Ginter, privatni istražitelj? Moj poslodavac bi želeo da porazgovara s vama.“ Pokazao je na veliki mercedes. „Čeka nas u kolima. Razgovarao sam sa domarkom i rekla mi je da vas očekuje ove noći. To je bilo pre tri sata, tako da vam je jasno da već dugo čekamo. Zaista je izuzetno hitno.“

Digao sam šaku i pogledao na sat.

„Druže, sada je dvadeset do dva ujutro, tako da me to što prodaješ ne zanima, šta god da je. Umoran sam i pijan i hoću u krevet. Imam kancelariju na Aleksanderplacu, zato budi dobar i ostavi me do sutra.“

Mladić, prijatan momak svežeg lica s cvetom u reveru, stao je pred mene. „Ovo ne može da čeka do ujutro“, rekao je, pa se neodoljivo osmehnuo. „Molim vas da porazgovarate s njim, makar na čas, preklinjem vas.“

„S kim da porazgovaram?“ zarezao sam, pogledavši u auto.

„Evo njegove posetnice.“ Pružio mi ju je i ja sam se tupo zagledao u nju, kao da je dobitni loz. Nagnuo se i pročitao mi šta na njoj piše. „Doktor Fric Šem, nemački advokat, iz

kancelarije *Šem i Šelenberg*, Unter den Linden broj 67. To je otmena adresa.“

„Nego šta je“, rekao sam. „Ali advokat koji se voza u ovo doba noći, i to još iz tako ugledne firme? Sigurno misliš da verujem u bajke.“ Ipak sam krenuo za njim ka kolima. Šofer je otvorio vrata. Zakoračio sam jednom nogom i zagledao se unutra. Čovek koji je mirisao na kolonjsku vodu nagnuo se napred. Lice mu je bilo sakriveno u senkama, a kada je progovorio, glas mu je bio hladan i neljubazan, kao da se napinje na ve-ce šolji.

„Vi ste Ginter, detektiv?“

„Tako je“, rekao sam, „a vi ste sigurno...“ – pretvarao sam se da čitam vizitkartu – „doktor Fric Šem, nemački advokat.“ Reč „nemački“ izgovorio sam namerno je zajedljivo naglasivši. Oduvek sam je mrzeo na vizitkartama i znacima zato što je nagoveštavala rasni ugled; a sada i više pošto je – bar što se advokata tiče – postala višak, jer je Jevrejima svejedno zabranjeno da se bave advokaturom. Ja sebe ne bih nazvao „nemačkim privatnim istražiteljem“ ništa više nego „luteranskim privatnim istražiteljem“ ili „antisocijalnim privatnim istražiteljem“ ili „privatnim istražiteljem – udovcem“, mada sam ili sam bar nekada bio sve troje (u poslednje vreme me retko viđaju u crkvi). Istina je da imam brojne klijente Jevreje. Veoma su dobre mušterije (plaćaju u kešu i unapred) – a traže uvek isto – nestala lica. I rezultati su gotovo uvek isti: telo bačeno u Landverski kanal, zahvaľjujući Gestapou ili jedinicama SA; usamljeno samoubistvo u čamcu na jezeru Vanze; ili ime na policijskom spisku osuđenika poslatih u KZ, koncentracioni logor. I zato mi se na prvu loptu nije dopao taj advokat, taj nemački advokat.

Rekao sam: „Slušajte, doktore, upravo sam isto rekao i ovom vašem malom, umoran sam i dovoljno sam popio

da zaboravim kako imam računovođu koji brine za moju budućnost.“ Šem je zavukao ruku u sako, a ja se nisam ni pomerio, što vam govori koliko sam trešten bio. A on je samo izvadio novčanik.

„Raspitao sam se o vama i rečeno mi je da ste pouzdani. Sada ste mi potrebni na nekoliko sati, za šta ću vam platiti dvesta rajhsmaraka: to je iznos nedeljne plate.“ Spustio je novčanik na koleno i palcem izvadio dve plave novčanice na nogavicu pantalona. To mu sigurno nije bilo lako, pošto je imao samo jednu ruku. „A posle će vas Ulrih odvesti kući.“

Uzeo sam novčanice. „Ma“, rekao sam. „Samo sam hteo da odem kući da se naspavam. To se uvek može.“ Sagnuo sam glavu i ušao u kola. „Idemo, Ulrih.“

Vrata su se zalupila i Ulrih je seo za volan, a Lepotan pored njega. Krenuli smo na zapad.

„Kuda idemo?“, upitao sam.

„Sve u svoje vreme, gospodine Ginteru“, odgovorio je. „Poslužite se pićem, ili cigaretom.“ Otvorio je ormarić sa pićima koji je izgledao kao da je spasen s *Titanika*, pa je izvadio tabakeru. „Američke.“

Prihvatio sam duvan ali ne i piće: kada ljude toliko žulja dvesta maraka, kao tog doktora Šema, preporučljivo je biti pri sebi.

„Hoćete li biti ljubazni da mi pripalite?“, rekao je Šem, smestivši cigaretu između usana. „Jedino se sa šibicama ne snalazim. Ruku sam izgubio s Ludendorфом u osvajanju tvrđave Liježa. Jeste li vi aktivno služili?“ Glas je bio odmeren, čak i ućtiv: tih i spor, s tek trunkom svireposti. Vrsta glasa, pomislio sam, koja bi sasvim lako mogla čoveka navesti da potpiše priznanje. Vrsta glasa koja bi svom vlasniku odlično služila da radi za Gestapo. Pripalio sam nam cigarete i zavalio se u veliko sedište mercedesa.

„Da, bio sam u Turskoj.“ Gospode, iznenada se toliko ljudi zanimalo za moju vojničku prošlost da sam pomislio da se prijavim za Značku ratnih veterana. Pogledao sam kroz prozor i video da se vozimo ka Grinevaldu, šumovitom kraju koji se pruža u zapadnom delu grada, blizu reke Havel.

„Oficir?“

„Narednik.“ Čuo sam ga kako se osmehuje.

„Ja sam bio major“, rekao je, i to je kao trebalo da mi stavi do znanja kakav će biti naš odnos. „A posle rata ste postali policajac?“

„Ne, ne odmah. Neko vreme sam radio kao državni službenik, ali nisam podnosio rutinu. U policiju sam stupio tek 1922.“

„A kada ste iz nje izašli?“

„Slušajte, gospodine doktore, ne sećam se da sam se zakleo na Bibliju kada sam ušao u ova kola.“

„Oprostite“, rekao je. „Samo me je zanimalo da otkrijem jeste li otišli po svojoj volji, ili...“

„Ili su me izbacili? Prilično ste drski što me to pitate, Šeme.“

„Jesam li?“, upitao je nevino.

„Ali ću ipak odgovoriti na to vaše pitanje. Sâm sam otišao. Da sam čekao dovoljno dugo, čini mi se da bi me isterali kao i ostale. Ja nisam nacionalsocijalista, ali nisam ni jebeni komunac; boljševike ne mirišem isto koliko ni partija, ili bar mislim da je tako. Ali to nije dovoljno za današnju Kripo ili Sipo ili kako se već sada zove. Po njima, ako nisi za njih, onda si protiv njih.“

„I tako ste vi, kriminalinspektor, napustili Kripo.“ Zastao je, a onda glumeći iznenađenje dodao: „I postali kućni detektiv u hotelu *Adlon*?“

„Baš ste slatki“, izrugnuo sam se, „što mi postavljate sva ta pitanja kada već znate odgovore.“

„Moj klijent voli da zna sve o ljudima koji rade za njega“, rekao je samozadovoljno.

„Još nisam prihvatio slučaj. Možda ga odbijem, samo da vam vidim lice.“

„Možda. Ali u tom slučaju biste bili budala. U Berlinu ima na desetine takvih kao što ste vi – privatnih istražitelja.“ Moj poziv je izgovorio s priličnim gađenjem.

„Pa zašto ste onda izabrali baš mene?“

„I ranije ste radili za mog klijenta, mada posredno. Pre nekoliko godina ste sprovedi istragu o osiguranju za Osiguravajuće društvo *Germanija*, u kome je moj klijent glavni akcionar. Dok je Kripo još tapkala u mraku, vi ste uspešno povratili ukradene obveznice.“

„Sećam se.“ A za to sam imao dobrih razloga. Bio je to jedan od mojih prvih slučajeva pošto sam otišao iz *Adlona* i počeo da radim kao privatni istražitelj. Rekao sam: „Imao sam sreće.“

„Nikada ne potcenjujte sreću“, rekao je Šem pompezno. Naravno, pomislio sam: pogledajte samo Firera.

Sada smo se već našli na rubu šume Grinevald u Dalemu, gde su živeli neki od najmoćnijih i najuticajnijih ljudi u zemlji, poput Ribentropovih. Zaustavili smo se pred ogromnom kapijom od kovanog gvožđa koja je spajala debele zidove, i Lepi je morao da iskoči da je s mukom otvori. Ulrih nas je provezao dalje.

„Nastavi“, naredio je Šem. „Nemoj da čekaš. I ovako dovoljno kasnimo.“ Vozili smo se kroz drvored nekih pet minuta pre nego što smo stigli do prostranog, pošljunčanog dvorišta oko koga se s tri strane uzdizala kuća. Ulrih se zaustavio pored male fontane i iskočio da otvori vrata. Izašli smo.

Čitavim obimom dvorišta pružala se natkrivena staza, s debelim gredama i stubovima, a po njoj je patrolirao čovek

s dva jeziva dobermana. Nije bilo mnogo svetla sem onih od fenjera pored ulaznih vrata, ali koliko sam video, kuća je bila bela sa zidovima prekrivenim kulijeom i s visokom mansardom – velika kao ogroman hotel, od onih kakve ja sebi ne bih mogao da priuštim. Negde u drveću iza kuće paun je kreštao u pomoć.

Bliže vratima prvi put sam bolje osmotrio doktora. Rekao bih da je bio izrazito naočit čovek. Pošto mu je bilo bar pedeset, pretpostavljam da biste rekli da je izgledao dostojanstveno. Viši nego što se činilo dok je sedeo u automobilu, i besprekorno odeven, ali baš nimalo u skladu s modom. Na sebi je imao krut okovratnik kakvim se može seći hleb, svetlosivo odelo sa sitnim prugama, žućkast prsluk i gamašne; na ruci je imao sivu mekanu rukavicu, a na svojoj uredno podšišanoj, četvrtastoj sedoj glavi nosio je veliki sivi šešir sa obodom koji je okruživao visok klobuk kao šanac zamak. To je sve zajedno podsećalo na stari, puni viteški oklop.

Poveo me je ka velikim vratima od mahagonija što su se otvorila i otkrila batlera pepeljastog lica, koji je zakoračio u stranu kada smo prešli prag i ušli u prostrano predvorje. Bilo je to predsoblje zbog koga pomislite da ste imali sreće što su vas uopšte pustili na vrata. Dva stepeništa sa sjajnim belim ogradama vodila su na spratove, a s tavanice je visio luster veći od crkvenog zvona i raskošniji od striptizetinih minduša. Rekao sam sebi da obavezno podignem honorar.

Batler, Arapin, ozbiljno se naklonio i zatražio moj šešir.

„Zadržaću ga, ako nije problem“, rekao sam, okrećući obod kroz prste. „Pomaže da mi ruke ne krenu na srebrninu.“

„Kako želite, gospodine.“

Šem je batleru dao svoj šešir kao da je rođen u dvorcu. Možda to i jeste bio, ali kod advokata uvek pretpostavljam

da su do bogatstva i uticaja došli putem pohlepe i nepoštenja: još nisam upoznao nijednog kome mogu verovati. Rukavicu je skinuo gotovo akrobatskim pokretima prstiju, pa ju je ubacio u šešir. Onda je popravio kravatu i rekao batleru da nas najavi.

Čekali smo u biblioteci. Nije bila velika po merilima jednog Bizmarka ili Hindenburga, i između stola dostojnog Rajhstaga i vrata ne biste mogli da parkirate više od šest automobila. Bila je ukrašena u stilu ranog Loengrina, s debelim stubovima, granitnim kaminom u kome je tiho pucketala cepanica i oružjem okačenim po zidovima. Bilo je mnogo knjiga od onih koje se kupuju na metar. Mnogo nemačkih pesnika, filozofa i jurista koje sam znao, ali samo kao imena ulica, kafea i barova.

Prošetao sam po sobi. „Ako se ne vratim za pet minuta, pošaljite potragu.“

Šem je uzdahnio i seo na jednu od dve kožne sofe postavljene pod pravim uglom u odnosu na vatru. Uzeo je časopis sa stalka i pretvarao se da ga čita. „Zar vas ne hvata klaustrofobija u ovakvoj stračari?“ Šem je ćudljivo uzdahnio, kao stara devica koja je nanjušila miris džina u pastorovom dahu.

„Sedite, molim vas, her Ginteru“, rekao je.

Nisam se obazirao na njega. Opipavajući dve stotke u džepu da ne bih zaspao, vratio sam se do stola i pogledao njegovu površinu od zelene kože. Tu je bio primerak *Berliner tageblata*, dobro iščitano, i par naočara s polukružnim staklima; naliv-pero; teška mesingana pepeljara sa opuškom izgrizene cigare, a pored nje kutija havana blek vizdom, iz koje je izvađena; gomila pisama i nekoliko fotografija u srebrnim ramovima. Pogledao sam Šema, koji se mučio sa časopisom i otežalim kopcima, pa sam uzeo jednu uramljenu fotografiju

devojke. Bila je tamnokosa i lepa, bujne građe, baš kako se meni sviđaju, mada sam slutio da bi mojoj konverzaciji verovatno odoljela: to se videlo po njenoj diplomskoj odori.

„Prelepa je, sigurno se slažete?“, rekao je glas iz pravca vrata biblioteke, na šta se Šem pridigao u sofi. Bio je to nekakav zapevajući glas, s pomalo berlinskim akcentom. Okrenuo sam glavu i video čoveka vrlo niskog stasa. Lice mu je bilo rumeno i nateklo, i u njemu je bilo nečega gotovo toliko očajnog da ga zamalo nisam prepoznao. Dok se Šem bavio klanjanjem, ja sam promumlao neki kompliment na račun devojke sa fotografije.

„Her Sikse“, reče Šem s više pokornosti od sultanove konkubine, „smem li vam predstaviti her Bernharda Gintera.“ Okrenuo se ka meni, a glas bi mu se lepo slagao s mojim bednim bankovnim računom.

„Ovo je her doktor Herman Siks.“ Smešno je, pomislio sam, kako je u visokom društvu svako neki vražji doktor. Rukovao sam se s njim, a moj novi klijent mi je šaku zadržao neprijatno dugo dok mi je gledao u lice. To čine mnogi klijenti: smatraju da su velike sudije ljudskog karaktera, i da neće otkriti svoje sramotne male nevolje čoveku koji izgleda sumnjivo i nepošteno; zato je prava sreća što ja izgledam kao solidan i pouzdan čovek. U svakom slučaju, kad smo već kod očiju novog klijenta: bile su krupne i upečatljive, s nekakvim čudnim vodnjikavim sjajem u sebi, kao da je upravo izašao iz oblaka otrovnog gasa. Uz popriličan šok mi je sinulo da je čovek plakao.

Siks mi je pustio ruku i uzeo fotografiju koju sam upravo gledao. Nekoliko trenutaka je zurio u nju, a onda je duboko uzdahnulo.

„Ona je bila moja kćerka“, rekao je, stegnutog grla. Strpljivo sam klimnuo glavom. Spustio je fotografiju licem

nadole na sto, pa je sklonio sedu kosu sa čela. „Kažem bila, zato što je mrtva.“

„Žao mi je što to čujem“, rekao sam.

„Ne bi trebalo da vam bude“, rekao je. „Jer da je živa, vi ne biste bili ovde, i ne biste imali priliku da zaradite mnogo novca.“ Slušao sam; pričao je ono što volim da čujem. „Vidite, ona je ubijena.“ Zastao je zarad dramskog efekta; klijenti to veoma često čine, ali je ovaj stvarno bio dobar.

„Ubijena“, ponovio sam tupo.

„Ubijena.“ Čupnuo je jedno svoje slonovski klempavo uvo pre nego što je gurnuo čvornovate šake u džepove svog bezobličnog tamnoplavog odela. Morao sam da primetim kako su mu krajevi rukava košulje izlizani i prljavi. Nikada ranije nisam upoznao milionera vlasnika čeličana (mada sam za Hermana Siksa, naravno, čuo; bio je jedan od najvećih rurskih industrijalaca), ali mi je to delovalo pomalo čudno. Zaljuljao se na vrhovima prstiju i ja sam pogledao dole u njegove cipele. Po klijentovim cipelama možete saznati mnogo toga. To je jedino što sam naučio od Šerloka Holmsa. Siksove cipele su bile spremne za Zimsku pomoć – to je organizacija Nacionalsocijalista za socijalnu pomoć, kojoj šaljete staru odeću. Nemačke cipele, međutim, i onako nisu posebno kvalitetne. Veštačka koža je nalik na karton. Isto kao i meso, kafa, maslac i platno. Međutim, da se vratimo her Siksu, on meni nije delovao kao toliko ophrvan bolom da bi spavao u odeći. Ne; zaključio sam da je on od onih ekscentričnih milionera o kojima ponekad čitate u novinama; ne troše ni paru ni na šta, zbog čega su verovatno pre svega i postali milioneri.

„Ubijena, hladnokrvno, iz vatrenog oružja“, rekao je gor-ko. Bilo mi je jasno da nas čeka dugačka noć. Izvadio sam cigarete.

„Smeta li vam da zapalim?“, upitao sam. Na te reči kao da se sabrao.

„Molim vas da mi oprostite, her Ginteru“, uzdahnuo je. „Zaboravio sam na pravila lepog ponašanja. Želite li neko piće ili nešto drugo?“ To „nešto drugo“ zvučalo je veoma primamljivo, na primer lep i prostran krevet, ali sam umesto toga zatražio kafu. „Frice?“

Šem se promeškolljio na velikoj sofi. „Hvala. Samo čašu vode“, rekao je skromno. Siks je povukao uzicu zvončeta pa je iz kutije na stolu izabrao debelu crnu cigaru. Poveo me je do sedišta, i ja sam se bacio na sofu nasuprot Šemu. Siks je uzeo dugačku tanku sveću i gurnuo je u plamen. Onda je pripalio cigaru i seo pored čoveka u sivom. Iza njega su se vrata biblioteke otvorila i u prostoriju je ušao mlad čovek od nekih trideset pet godina. Naočare bez okvira na vrhu širokog, gotovo crnačkog nosa, nisu se slagale s njegovom sportskom građom. Skinuo ih je, pa se nelagodno zagledao prvo u mene, a onda u svog poslodavca.

„Želite li da prisustvujem ovom sastanku, her Sikse?“, upitao je. Akcenat mu je bio neodređeno frankfurtski.

„Ne, u redu je, Hjalmare“, rekao je Siks. „Idi ti lepo lezi u krevet. Možda usput da kažeš Faradžu da nam donese kafu i čašu vode, a za mene kao i obično.“

„Hm, smesta, her Sikse.“ Ponovo me je pogledao, i nisam mogao da odredim je li to što sam tu za njega izvor ozlojeđenosti ili ne, pa sam rekao sebi da porazgovaram s njim kad mi se ukaže prilika.

„Postoji još nešto“, reče Siks, okrenuvši se na sofi. „Molim te podseti me da sutra ujutro prvo razmotrimo plan sahrane. Hoću da se ti staraš o svemu dok ja budem odsutan.“

„Razumem, her Sikse“, reče on, požele nam laku noć i nestade.

„A sada, her Ginteru“, reče Siks pošto su se vrata zatvorila. Govorio je s cigarom zadenutom u ugao usana, tako da je ličio na vašarskog najavljiivača i zvučao kao dete s lizalicom. „Moram da se izvinim što sam vas doveo ovamo u gluvo doba noći; ja sam, međutim, zauzet čovek. Najvažnije od svega, morate shvatiti, takođe sam i čovek koji veoma ceni svoju privatnost.“

„Svejedno, her Sikse“, rekao sam, „morao sam čuti za vas.“

„To je vrlo verovatno. Ja zbog svog društvenog položaja moram biti pokrovitelj brojnih aktivnosti i sponzor mnogih dobrotvornih ustanova – znate o čemu pričam. Sa bogatstvom slede i dužnosti.“

Dužnosti slede i s poljskim ve-ceom, pomislio sam. Sluteći šta sledi, zevnuo sam u sebi. Međutim, rekao sam: „U to lako mogu da poverujem“ – s tako dobro odglumljenim razumevanjem da je on zbog njega zastao na tren pre nego što je nastavio sa oveštanim frazama koje sam čuo toliko puta ranije. „Obavezna diskrecija“ i „Ne želim da mešam vlast u svoje poslove“ i „Apsolutno poštovanje poverljivosti“ itd., itd. Tako je to s mojim poslom. Ljudi vam uvek govore kako da vodite njihov slučaj, gotovo kao da vam ne veruju u potpunosti, gotovo kao da morate da podignete svoje standarde da biste za njih radili.

„Kada bih mogao da bolje zarađujem kao 'ne tako privatni' istražitelj, odavno bih to probao“, rekao sam mu. „Ali u mom zanatu dugačak jezik škodi poslu. To bi se proćulo, i neka ugledna osiguravajuća društva i advokatske kancelarije koje smatram za redovne klijente potražili bi pomoć drugde. Slušajte, znam da ste proverili moju prošlost i zato hajde da predemo na stvar.“ Kod bogataša je zanimljivo to što vole kad im kažete kad da prekinu. Mešaju takav nastup sa iskrenošću. Siks je klimnuo glavom kao da se slaže.

U tom trenutku, batler je vešto kliznuo u sobu kao na gumenim točkićima pa je, blago mirišući na znoj i nekakav začín, svom gospodaru poslužio kafu, vodu i brendi, s praznim izrazom čoveka koji šest puta dnevno menja čepiće za uši. Ja sam otpio gutljaj kafe i pomislio sam kako bih mogao reći Siksu da je moja devedesetogodišnja baka pobegla s Firerom, a batler bi nastavio da služi piće a da mu se ne mrdne ni dlaka na glavi. Kunem se da sam jedva primetio kada je izašao iz sobe.

„Fotografija koju ste gledali snimljena je pre samo nekoliko godina, kada mi je kćerka diplomirala. Zatim je postala učiteljica u Osnovnoj školi *Arnt* u Berlin-Dalemu.“ Uzeo sam olovku i spremio se da hvatam beleške na poledini pozivnice za Dagmarinu svadbu. „Ne“, rekao je, „molim vas da ne hvatate beleške, već samo da slušate. Her Šem će vam po okončanju ovog sastanka obezbediti kompletan dosije sa svim podacima.

Zapravo, ona je bila veoma dobra učiteljica, mada, da budem iskren, ja sam želeo da se u životu bavi nečim drugim. Grete – da, zaboravio sam da vam kažem njeno ime – Grete je imala prelep glas i ja sam želeo da se profesionalno bavi pevanjem. Međutim, 1930. udala se za mladog pravnika koji je radio u Berlinskom okružnom sudu. On se zvao Paul Far.“

„Zvao?“, rekao sam. Taj prekid ga je ponovo naterao da duboko udahne.

„Da. Trebalo je to već da kažem. I on je mrtav.“

„Znači, dvostruko ubistvo“, rekao sam.

„Da“, odgovorio je nelagodno. „Dvostruko ubistvo.“ Izvadio je novčanik i fotografiju. „Ovo je slika s njihovog venčanja.“

Na njoj se nije bogzna šta videlo, sem činjenice da je, kao i mnoge druge svadbe iz visokog društva, održana u hotelu

Adlon. Prepoznao sam pagodu Fontane šapata, s njenim izrezbarenim slonovima, iz Geteovog vrta u *Adlonu*. Prigušio sam istinski zev. Fotografija nije bila posebno dobra, a meni je za taj dan bilo i previše svatova. Vratio sam mu je.

„Lep par“, rekao sam i pripalio novi murati. Siksova crna cigara ležala je, neupaljena, na okrugloj mesinganoj pepeljari.

„Grete je predavala sve do 1934, kada je, kao i mnoge druge žene izgubila posao – žrtva opšte diskriminacije prema zaposlenim ženama koju su sprovele vlasti. U međuvremenu je Paul dobio posao u Ministarstvu unutrašnjih dela. Nedugo zatim je moja prva supruga Liza umrla, i Grete je pala u tešku depresiju. Počela je da pije i da izlazi do kasno. Međutim, pre samo nekoliko nedelja činilo se da je opet ona stara.“ Siks je mračno osmotrio brendi pa ga je onda iskapio u jednom gutljaju. „Međutim, pre tri noći, Paul i Grete su stradali u požaru u svojoj kući u Lihterfelde-Ostu. Ali, pre nego što je kuća zapaljena, oboje su nekoliko puta ustreljeni, a sef je obijen.“

„Imate neku predstavu šta je bilo u sefu?“

„Ljudima iz Kripoa sam rekao da nemam pojma šta je u njemu moglo biti.“

Pročitao sam između redova i rekao: „Što nije bila baš prava istina, je li tako?“

„Za veći deo sadržine sefa zaista ne znam šta je. U njemu se, međutim, nalazio jedan predmet, koji mi jeste bio poznat i o kome im ništa nisam rekao.“

„Zašto ste tako postupili, her Sikse?“

„Zašto što bih više voleo da oni za njega ne znaju.“

„A ja?“

„Predmet o kome je reč pružiće vam odlične izgleda da nađete ubicu pre policije.“

„A šta onda?“ Nadao sam se da ne planira jedno malo privatno smaknuće, zato što nisam bio spreman za rvanje sa savešću, posebno ako je u igri mnogo novca.

„Pre nego što izručite ubicu vlastima, povraćićete moje vlasništvo. Ono ni u kom slučaju ne sme završiti u rukama vlasti.“

„O čemu to tačno govorimo?“

Siks je zamišljeno prekrstio ruke, pa ih je opet raširio, i onda se njima obgrlio. Upitno me je pogledao.

„U poverenju, naravno“, zarežao sam.

„Dragulji“, rekao je. „Vidite, her Ginteru, moja kćerka je umrla bez testamenta, i bez testamenta sva njena imovina prelazi u muževljevu zaostavštinu. Pol, međutim, jeste imao testament, a u njemu sve ostavlja Rajhu.“ Odmahnuo je glavom. „Možete li da shvatite toliku glupost, her Ginteru? Ostavio je sve. Sve. Prosto čovek da ne poveruje.“

„Pravi patriota, znači.“

Siks nije primetio ironiju u mojoj primedbi. Prezrivo je frknuo. „Dragi moj her Ginteru, on je bio nacionalsocijalista. Ti ljudi misle da su oni prvi koji su ikada voleli otadžbinu.“ Mračno se osmehnuo. „Ja volim svoju zemlju. I nema nikoga ko joj daje više od mene. Ali prosto ne podnosim pomisao da će se Rajh dodatno bogatiti na moj račun. Da li me razumete?“

„Mislim da razumem.“

„Ne samo to, već su dragulji pripadali njenoj majci, tako da sem nominalne vrednosti – a ona je, verujte mi, poprilična – imaju i sentimentalnu vrednost.“

„Koliko tačno vrede?“

Šem se promeškoltio pa počeo da iznosi činjenice i brojke. „Her Sikse, mislim da ovde ja mogu pomoći“, rekao je,

pa je iz torbe za spise na podu izvadio žućkastu fasciklu koju je spustio na ćilim između dve sofe. „Ovde imam najnovije procene osiguravajućeg društva, kao i neke fotografije.“ Digao je list hartije i pročitao zbirni iznos sa istim izrazom lica kao da čita svoj mesečni račun za novine.

„Sedamsto pedeset hiljada rajhsmaraka.“ I protiv svoje volje sam zviznuo. Šem je na to iskrivio lice i pružio mi nekoliko fotografija. Viđao sam i krupnije kamenje, ali samo na fotografijama piramida. Siks je počeo da priča o njihovoj istoriji.

„Godine 1925. svetsko tržište dragog kamenja preplavili su dragulji koje su prodavali ruski emigranti ili koje su na prodaju izneli boljševici. Oni su otkrili pravu riznicu zazidanu u palati kneza Jusupova, muža careve bratanice. Ja sam iste godine u Švajcarskoj pribavio nekoliko komada; broš, narukvicu, i najdragocenije od svega, dijamantsku ogrlicu u 'kolet' stilu od dvadeset brilijanata. Napravio ju je Kartije i teška je više od stotinu karata. Nije potrebno ni naglašavati, her Ginteru, da tako nešto neće biti lako preprodati.“

„Sasvim sigurno.“ Možda je to bilo cinično s moje strane, ali sentimentalna vrednost dragulja sada je izgledala prilično beznačajno u poređenju s njihovom novčanom vrednošću. „Ispričajte mi za sef.“

„Ja sam im ga kupio“, rekao je Siks. „Baš kao što sam kupio i kuću. Paul nije imao nešto mnogo novca. Kada je Gretina majka umrla, dao sam joj dragulje, a istovremeno sam ugradio i sef da ih u njemu drži, kada nisu u sefu u banci.“

„Znači, u poslednje vreme ih je nosila?“

„Da. Išla je na jedan bal s mojom suprugom i sa mnom samo nekoliko noći pre nego što je ubijena.“

„Kakav je to sef bio?“

„Stokingerov. Zidni, s kombinacionom bravom.“

„A ko je znao kombinaciju?“

„Moja kćerka, i Paul, naravno. Oni nisu imali tajni jedno pred drugim, a ja verujem da je on u njemu držao i neke papire u vezi sa svojim poslom.“

„Niko drugi?“

„Niko. Čak ni ja.“

„Znate li kako je sef otvoren, da li je korišten eksploziv?“

„Verujem da eksploziv nije korišten.“

„Znači, krcko oraščić.“

„Molim?“

„Profesionalni obijač sefova. Naravno, morao je biti veoma vešt da otvori takav sef.“

Siks se nagnuo napred na sofi.

„Možda je“, rekao je, „lopov prisilio Gretu ili Paula da ga otvore, pa im je naredio da se vrate u krevet, gde ih je oboje ubio. A posle je zapalio kuću da prikrije trag – da zavara policiju.“

„Da, to je moguće“, priznao sam. Protrljao sam savršeni krug glatke kože na mojoj inače čekinjastoj bradi. Tu me je komarac ubo u Turskoj i od tada to mesto više ne moram da brijem. Međutim, često bih ga nesvesno trljao kada bi mi nešto smetalo. A malo šta mi više smeta nego kada se klijent igra detektiva. Nisam odbacio tu mogućnost koju je on nagoveštavao, ali je sada na mene bio red da se ponesem kao stručnjak: „Moguće, ali previše složeno“, rekao sam. „Ne mogu da smislim bolji način za dizanje uzbune nego da napravite sopstveni Rajhstag. Da odglumite Van der Lubea i zapalite kuću – to ne liči na rad profesionalca, ali ne liči ni ubistvo.“ U mojim rečima je, naravno, bilo mnogo rupa; nisam imao pojma da je posredi profesionalac; ne samo to već je po mom iskustvu retkost da u profesionalnom poslu bude ubistva. Samo sam želeo da za promenu čujem svoj glas.

„Ko je znao da ona u sefu čuva dragulje?“, upitao sam.

„Ja“, odgovorio je Siks. „Grete nikom drugom ne bi rekla. Ne znam kome je Paul rekao.“

„A da li je neko od njih imao neprijatelje?“

„Za Paula ne mogu da odgovorim“, rekao je, „ali sam siguran da Grete nije imala nijednog neprijatelja na svetu.“ Mada sam mogao prihvatiti mogućnost da bi tatina mala devojčica uvek pred spavanje oprala zube i pomolila se, bilo mi je teško da ne primetim koliko je neodređen Siks u vezi sa svojim zetom. Već drugi put nije bio siguran u vezi s Paulom.

„A vi?“, rekao sam. „Bogat i uticajan čovek poput vas sigurno ima poprilično neprijatelja.“ Klimnuo je glavom. „Ima li nekog ko vas toliko mrzi da bi vam se osvetio preko vaše kćerke?“

Ponovo je pripalio cigaru, odbio dim, pa ju je onda vrhovima prstiju držao podalje od sebe. „Neprijatelji su, her Ginteru, neizbežna posledica velikog bogatstva“, rekao mi je. „Ali ovde govorim o poslovnim rivalima a ne o gangsterima. Mislim da niko od njih ne bi bio spreman na ovako hladnokrvan zločin.“ Ustao je i otišao da se pozabavi vatrom. Dugačkim žaračem je žustro prodrmusao cepanicu koja je pretila da se preturi preko rešetke. Dok je Siks gard bio spušten, bocnuo sam ga pitanjem o zetu.

„Jeste li se vi i zet dobro slagali?“

Okrenuo se da me pogleda, sa žaračem i dalje u ruci, a lice mu se blago zajapurilo. Drugi odgovor mi nije trebao, ali je ipak pokušao da mi baci pesak u oči. „Zašto uopšte postavljate takva pitanja?“, upitao je.

„Zaista, her Ginteru“, rekao je Šem, glumeći preneraženost zbog moje neosetljivosti.

„Imali smo izvesnih razlika u stavovima“, reče Siks. „Ali koji se to čovek pa večito slaže sa svojim zetom?“ Spustio

je žarač. Samo sam ćutao. Na kraju je on rekao: „A sada, u vezi s vašom istragom, voleo bih da se usredsredite isključivo na potragu za draguljima. Ne dopada mi se pomisao da vi njuškate po odnosima u mojoj porodici. Platiću vam honorar, koliki god da je...“

„Sedamdeset maraka dnevno, plus troškovi“, slagao sam, u nadi da Šem nije unapred proverio.

„Štaviše, Osiguravajuće društvo *Germanija* platiće vam nalazački honorar od pet procenata. Da li vam to odgovara, her Ginteru?“ U mislima sam sračunao da je to 37.500. S tolikim parama bih bio miran do kraja života. Shvatio sam da klimam glavom, mada mi se pravila koja je iznosio nisu dopadala: ali za gotovo četrdeset hiljada, ima prava da odredi kako će se igrati igra.

„Međutim, upozoravam vas, ja nisam strpljiv čovek“, rekao je. „Hoću rezultate i hoću ih brzo. Napisao sam vam ček za osnovne potrebe.“ Klimnuo je glavom svojoj marioneti, a ovaj mi je pružio ček. Glasio je na 1.000 maraka, koje se mogu unovčiti u banci *Privat komerc*. Šem je ponovo zavukao ruku u aktovku i pružio mi pismo na hartiji sa zaglavljem Osiguravajućeg društva *Germanija*.

„Ovde piše da vas je naša kompanija unajmila da istražite požar zbog isplate osiguranja. Mi smo osiguravali kuću. Ako naidete na bilo kakve probleme, obratite se meni. Ni pod kakvim izgovorom nećete smetati her Siksu niti ćete spominjati njegovo ime. Evo dosijea sa svim propratnim informacijama koje vam možda zatrebaju.“

„Izgleda da ste na sve mislili“, rekao sam značajno.

Siks je ustao, za njim i Šem, pa onda, ukočeno, i ja. „Kada počinjete sa istragom?“, rekao je.

„Odmah ujutro.“